



## Válaszúton kamaszfővel

(Részlet a szerző önéletrajzi regényéből)

1948 tavaszán az iskolában teljes gőzzel folyt a MaDISz-kampány. No igen: Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség... Amelybe csak Magyaron kevesen léptek be önként, mert a MaDISz-tagokra eleinte ugyancsak görbén nézett mindenki. Ezért aztán elkezdtek egyenként megdolgozni a diákokat: nem volt olyan óra, hogy ki ne szólítottak volna valakit az osztályból, kis beszélgetésre az iskolabizalmival, no meg a kerületi titkárság megbízottjával, aki természetesen független volt mindenkitől, legalábbis iskolai vonatkozásban. S az ilyen kis „beszélgetések” mindig ugyanazzal az eredménnyel végződtek: a „meggyőzött” fiatalember aláírta a belépési nyilatkozatot, aztán napokon át hallgatagon és lesütött szemmel mászkált a világban, nem mert senkinek a szemébe nézni... Ez a feszélyezettség azonban egyre inkább feloldódott, mert végül mindenkinek lesunyit fejjel kellett volna mozognia, ami hosszabb távon képtelenség, mert hát nem lehet elvárni valamely emberi közösség tagjaitól, hogy mindörökkön örökké szégyelljék magukat egymás és önmaguk előtt. Pedig ez talán nem is ártana. No mindegy. Elég az hozzá, hogy a végén egyedül maradtam, nemcsak a magam osztályában, hanem az egész iskolában is, már kezdtem remélni, hogy talán valahogy elfelejtenek, esetleg ők is úgy gondolják, hogy egy emberen igazán nem múlik semmi. Hiú reménység! S na persze: a lehető legalkalmatlanabb pillanatban cibáltak ki a magyaróráról, amikor is éppen Zrínyi Szigeti veszedelmével vesződtünk, s én éppen azon gondolkodtam, micsoda örülség volt Nagy Szulejmán hódító hadjárata, minden egyéb hódító hadjárattal együtt, s milyen nagyszerű az önfeláldozó bátorság, amely szembe szegül minden ilyen örülettel... Harangozott bennem Zrínyi őseréjű nyelvének zenéje, láttam a képeket, az alakokat, akik – legalábbis szerény véleményem szerint – sokkal erőteljesebbek, élőbbek, hitelesebbek voltak, mint Zrínyi nagy példaképének, Torquato Tassónak számomra meglehetősen színtelen eseményei és vértelen figurái. S ami különösen tetszett nekem: az eposzi kelléktárból elmaradhatatlan párhuzam a jó és a gonosz égi és földi küzdelme között. S pontosan ebből a világból kellett kiráncigálniuk... No jó: nagyon kedvesen és udvariasan, sőt egyenesen megtisztelő módon, mert maga az iskolaigazgató jött értem, személyesen, ami azért nem volt mindennapi jelenség.

Összecsaptam tehát a könyvemet, udvarias meghajlással bocsánatot kértem Pista bácsitól, közkedvelt magyartanáruktól, aki meglehetősen gondterhelt arccal bocsátott útra. S az igazgató úr arca is felhős volt; kezét vállamon nyugtatva kísért saját irodájáig, de csak az ajtó előtt mormolta fülembé, szinte sűgva:

– Légy okos! Gondolj arra, hogy nincs értelme az ár ellen úszni!

Aha! Már megint okosnak kell, kellene lennem! Csak elárulná végre valaki, hogy mit jelent az okosság! A sakk-táblán vagy matematikai feladatok megoldásakor nincs probléma, gondoltam, de egyébként? Vajon okosak voltak az olyan hősök, mint például Zrínyi? És okos volt-e Jézus Krisztus? Nos: igenis okosok voltak, válaszoltam saját kérdéseimre. Eszembe sem jutott természetesen, hogy bármilyen szempontból versenyre keljek velük, vagy akár csak a nyomdokukba lépjek, ennek még a gondolata is os-

toba elbizakodottságnak látszott volna; de ha okosságot kívánnak tőlem, akkor legyen az az ő okosságuk. S mi az, hogy nincs értelme az ár ellen úszni? No, ezt én, kérem, jobban tudom, mert forró nyári napokon, amikor nem volt kedvem hosszan vándorolni fölfelé a Tisza partján, mindig is nagy élvezettel vettem magamat a legerősebb árba, ahol minden erőmre szükségem volt, hogy ne sodorjon lefelé a víz! És az volt a legnagyobb diadal, hogy helyben maradtam... Még hogy ennek ne lenne értelme?

No jó. Az ajtón belépve D. elvtárral, a MaDISz kerületi titkárával találtam szemben magamat. Ezt is tekinthettem volna különleges megtiszteltetésnek, mert általában kisebb fullajtárok intéztek ilyen dolgokat. Kiírhatnám persze az elvtárs teljes nevét is, de minek? Egyrészt: mit jelent manapság egy név? Másrészt: bár legalább tíz évvel idősebb volt nálam, még élhet e derék kortárs, s kell az nekem, hogy feljelentsen rágalmazásért?

E megtiszteltetés egyébként sem volt örvedetes. Mert ha minden embert a Teremtő egy-egy kísérletének tekintünk, akkor bizony meg kell mondanom, hogy D. elvtárs nagyon félresikerült kísérlet volt. Amiről persze ő igazán nem tehetett, s eszembe sem jutott volna, hogy ezt felrójam neki, épp ellenkezőleg. De hát a számalom sem indok arra, hogy az ember megmássa a tényeket, különösen akkor nem, ha azok olyannyira nyilvánvalók, mint például D. elvtárs katasztrofális lúdtalpai. Ilyen lúdtalpakon természetesen lehetetlen rendesen járni, szegény D. elvtárs tehát csak totyogni tudott, mint valami elhízott gácsér. Szerencséjére nem kellett sokat kacsáznia, külön gépkocsi állott rendelkezésére, sofőrrel, ami Szegeden még a háború előtt is olyan luxust jelentetett, amelyet a leggazdagabbak sem engedhettek meg maguknak. No de tekintettel lúdtalpaire, ki irigyelte volna tőle ezt a kis luxust? S szegény feje egyébként is eléggé hátrányos jelenség volt. Egész teste óriási körtére emlékeztetett: a hatalmas, kissé lötyögő has fölött a mellkas rohamosan összeszűkül, a szerencsétlen embernek vállalai mintha nem is lettek volna, a karok felületesen és rosszul a törzsbe tűzött hurkapálcikákra emlékeztettek, a szemlélő csak csodálkozni tudott azon, hogy a ezek mégis mozgásképesek. Az ugyancsak rendkívül vézna nyakon viszont ijesztően nagy fej imbolygott. A lötyödt pofák között kicsi, karmazsinpiros száj világított, de a húsos ajkak sem tudták elrejteni a sárgán előreugró lófogakat. No és az orr, az orr! Hatalmas kígyóuborka az arc közepén, mely mélyen a száj fölé hajlott. D. elvtárs minden bizonnyal bele tudott volna harapni saját orrába, de hát ezt soha nem tette. Az orr felső részén centiméter vastag lencsék nyugodtak, melyek mögött a húspárnákkal körülvett, szurokfekete szemek óriásinak látszóttak. A keskeny, lapos homlok fölött néhány tucat fekete hajszál kóborolt, de nem tudta elrejteni a fejbőr májfoltjait. A lidércnyomásos képet két, a fejtől kilencven fokos szögben elálló, hatalmas fülvitorla egészítette ki.

Kétségtelenül nem öröm ilyen külsővel szaladgálni a világban, sok tapasztalat bizonyítja viszont, hogy a legvisszataszítóbb megjelenésű emberek is lehetnek kedvesek, sőt kimondottan szeretetre méltók is. Ám ha meg akarunk maradni az igazságnál, be kell vallanunk, hogy D. elvtárs ezekkel a tulajdonságokkal sem rendelkezett. Leskelődő szemében mindig kaján káröröm bujkált, s többek

szerint beteges örömét lelte mások megalázásában. Engem mindenesetre nagyon barátságosan fogadott, még kez is nyújtott, ami fölöttébb kellemetlen volt kezének hideg nyirkossága miatt. Az udvariasságot persze nem vitte túlzásba, mert ülve maradt a kényelmes és patinás karoszekében, amelyen egyébként az iskolaigazgató szokott trónolni a maga szerényen méltóságteljes módján. A kézszorítás után nyegle kézmozdulattal helyet mutatott nekem az íróasztal másik oldalán álló székből, ahová leereszkedvén, három emberrel találtam szemben magamat: D. elvtárs jobbán magas, korosabb férfi ült, akinek sovány, kissé szögletesre sikerült arcából egymáshoz közel álló, sötét szemek vizsgálódtak szúrós gyanakvással; a másik oldalról az iskolabizalmi vigyorgott rám kétségtelenül diadalmas kajánsággal.

Túlzás lenne azt mondani, hogy begyulladtam, de kimondottan jól sem éreztem magamat, különösen, amikor megtudtam, hogy a sötét pillantású elvtárs az ÁVO (Államvédelmi Osztály, amelyből később nőtt ki az önálló Államvédelmi Hatóság, amely AVH néven tett szert szomorú és elrettentő dicsőségre) kiküldöttje. Szerény véleményem szerint túlságosan sok figyelmet szenteltek csekélységemnek, amit minden bizonnyal az iskolabizalmi köszönhettem, aki kárörömtől csöpögő hangon nyitotta meg a beszélgetést.

– Csak beljebb, csak beljebb! – biztatott. – D. elvtárs, akit legalábbis látásból biztosan ismersz, és az elvtárs az Államvédelmi Osztálytól... Igen, igen... Szeretnének téged személyesen... ehmmm... közelebről megismerni. Személyesen, érted?

Értettem. Illetve nem értettem. De hát mit tehettem volna? Beljebb kerültem, leültem a hatalmas igazgatói íróasztal előtt láthatóan nekem szánt székre, s szemügyre vettem a két elvtársat, akik személyesen – értettem, személyesen és közelebről – meg akartak ismerni. D. elvtárs megpróbált nyájasan mosolyogni, ami azonban nem szépítette meg szerencsétlen fizimiskáját; az Ávos elvtárs pedig fenyegetően bámult maga elé, valószínűleg hivatalból.

– Semmi okod persze félelemre, semmi okod – folytatta bizalmi barátom olyan hangon, amelyen érezni lehetett az örömet amiatt, hogy na, most majd jól elbánnak velem. – Szóval csak bátran, bátran, egész kötetlenül... Csak egy kis beszélgetésről van szó, D. elvtárs szeretne...

– Kuss – szakította félbe a barátságos mosolyú D. elvtárs a szóáradatot. – Itt én beszélek, és nem szeretem, ha a pincsik túl hangosan ugatnak. – A felfújtt iskolabizalmi rákvörös lett, de elhallgatott, még a nyakát is behúzta, s e pillanatban szinte megsajnáltam szegényt. D. elvtárs viszont mit sem törődött velem, egyenesen hozzám fordult.

– Nézd, elvtárs, nekem azt mondták rólad, hogy ellenségesen viszonyulsz a mi fiatal népi demokráciánkhoz. Én viszont azt mondtam magamnak: Ej, ej, hát azért ez talán nem is lehet... Egy srác ilyen tanulmányi eredményekkel, színjeles bizonyítványokkal, biztosan értelmes fiú, igen, ezt mondtam magamnak, és hát értelmes ember nem lehet a demokrácia ellensége, még ha meg is gondoljuk, hogy az apja vén reakciós...

– Az nem igaz – szakítottam félbe, amire barátságos viszorítás volt a válasz.

– Na igen, na igen, hát ez az, amitől féltem... – D. elvtárs gondterhelten felsóhajtott. – Sajnos lehet, lehet bizony, hogy ezt még nem tudja belátni. Hiszen tudod, magyaráztam magamnak, milyen nehéz a fiúnak az apa ellen támadni. Ezért csak türelem, türelem! Türelemnek kell lenni a sráccal, mert igen jó feje van, a népi demokráciának szükségé van világos koponyákra. Csak türelem, türelem, mondtam magamnak még akkor is, amikor a konfirmációs beszédedről hallottam. Azt mondják, jó beszéd volt, sőt ragyogó... Na lám, mondtam magamnak, beszélni is tud a fiú, épp ilyen emberek kellene nekünk. S a fiú nem tehet

arról, hogy az apja vén reakciós, vén hülye... Állj, hová méész?

En ugyanis már félig úton voltam az ajtó felé, s a válasz kedvéért is csak félig fordultam vissza.

– Apámról alkotott véleményed nem érdekel – mondtam nagyon csöndesen, mert elsősorban azon fáradoztam, hogy féken tartsam magamban a düh vadkanját, amely legszívesebben nekirontott volna a fickónak. – Ha nincs velem más megbeszélni valód, akkor inkább megyek.

– Mondtam, ugye, hogy nem lehet beszélni velem!? – A bizalmi hangja csöpögött az elégedettségtől. Most D. elvtárs is pulykavörös lett, fel akart fortyanni, de a harmadik megelőzte.

– Fiatal elvtárs marad – mondta nyugodt, színtelen hangon. Te meg... Te hagyod békébe apát, érted?

Az idegen kiejtés és a mondat magyartalansága természetesen elárulta, ki itt az úr. D. elvtárs nagyot nyelt, s éppúgy behúzta a nyakát, mint előbb az iskolabizalmi az ő szavára. Amikor az idegen savószerű szemébe pillantottam, tudtam: ez az igazi ellenfél, nem a két másik paprikajancsi. De valóban ellenség is? Az az érzésem támadt, hogy nem fenyegetően vizsgálgat, inkább figyelmesen, kutatva, fölmérőn. Tudtam persze, hogy ő is csak kis fullajtár, jelen esetben azonban nyilván minden személyes motiváció nélkül; mi valamennyien teljesen közömbösek voltunk számára, bár... Nos, társaira vetett rövid pillantásában mintha méla utálat villant volna, míg engem szinte elismerően mustrált, valahogy úgy, mint a kupec a lovat, amely voltaképpen tetszik neki, de még nem tudja, megvegye-e. Ami persze elsősorban az ár kérdése, és hát alkudni mindig lehet, ugyebár...

Visszatértem tehát a székhez. D. elvtárs láthatóan kikökönt a kerékvágásból: stratégiáját apám szidalalmazására alapozta, s most, hogy ezt megtiltották neki, nem tudott mit kezdeni.

– Szóval azt mondtam magamnak... – próbált újabb lendületet venni –, szóval azt mondtam... – De hát nyilván nem tudta már, mit is mondott volt magának, mert zavartan elhallgatott, s hogy mégis csináljon valamit, zsebéből hatalmas, nehéz ezüstből készült cigarettatárcát húzott elő, igazi dísztárgyat, amely kétségtelenül méltón emléttette a kommuniszták ifjúsági szervezetének e vezető személyiségét. S a minden valószínűség szerint amerikai cigarettára is tanúsította, hogy a Párt nem kukacoskodik hú katonáival; az uralkodó munkásosztály fiai ilyen cigarettáról nem is álmodhattak.

D. elvtárs a magasba fújta a füstöt, s úgy bámult utána, mint aki mélyen elgondolkodik valamin. A mellette ülő iskolabizalmi arcán nyílt káröröm ült, s az idegen elvtárs megköszöörülte a torkát, ha nem is éppen türelmetlenül, de intőn. Magam befelé kicsit mosolyogtam, mert voltaképpen rettentően mókásnak találtam a helyzetet: a pillanatnyilag korlátlan hatalom három képviselője itt ül, hátuk mögött hatalmas karhatalmi erőkkél, és azon töri a fejét, hogy mit kezdjen egy tizenhat éves suhancsal. Pedig mögöttem aztán igazán nem áll senki és semmi, gondoltam, e pillanatban azonban szellem-lovagom felütötte és bosszúsán megrázta a fejét, amibe belecsördült egész páncélzata.

Na, gondoltam, ez is jókor jelentkezik. Szellem-lovagomról már többször beszéltem, itt tehát csak annyit: addigi életem legkritikusabb pontján jelent meg teljesen váratlanul, amikor is először kerültem szembe a Gonosz emberi megtestesülésével, s akkor megóvott attól, hogy áldozatul essem a Gonoszhoz. Amiért persze nagyon hálás voltam – s vagyok máig – neki, nem tagadhatom azonban, hogy megjelenését nevésegesen teátrálisnak találtam mind akkor, mind a továbbiakban: koponyám – vagy agyam? – valamely elrejtett zugában áll egy egyébként teljesen üres színpadon, ami lehetne persze vérpad is, és nem csinál semmit, csak álldogál, mint valami múzeumi figura, bár

nem lehetetlen, hogy néha fel-alá járkál, mit tudom én, mindenesetre talpig vasban van, mint a középkori lovagok, zárt sisakrostéllyal, hatalmas, kétkezes pallosára támaszkodva. Általában nem törődöm vele, el is felejttem létezését, mert, mint mondtam, voltaképpen nem csinál semmit. Illetve... No, éppen ez a probléma. Mert: néha bölögat, néha megrázza a fejét, ilyenkor az egész vértázat megcsördül rajta, amivel tudtomra adja, hogy az, amit éppen tettem, mondtam vagy akárcsak gondoltam is, az ő megítélése szerint rendjén van, illetve nincs rendjén. Néha felemeli és imaginárius színpadja imaginárius deszkájába vágja pallosát, olyan döndüléssel, hogy a gerincem majd beleroppan; veszélyessé azonban csak akkor válik, ha felüti a sisakellenzőjét. Nos, ennyit erről, itt...

Ezúttal megelégedett egyszerű fejrázással. No jó, gondoltam, egye fene, igaza van, mert hát ő valóban ott áll valahol mögöttem, de azzal aztán nem megyek sokra, ugyan ki ellen tudna megvédeni színházi kellékpallosával? Még gondolatnak is nevetséges. Erre újra megrázta a fejét, most már kimondottan dühösen, mire egyszerre elment a kedvem a nevetéstől, mert felismertem, hogy voltaképpen nagyon hamisan játszom. Mert: mi áll e szerencsétlen bábfigurák mögött? Katonák seregei, puskák, szuronyok, gépfegyverek, páncélosok, csatahajók, bombák, repülő, rakéták, megszámlálhatatlan mennyiségben... Mögöttem viszont – ha igaz mindaz, amiben hiszek – a mindenható Isten áll, az ő összehasonlíthatatlanul nagyobb hatalmával. Ó jaj! Akkor viszont én vagyok sokkal előnyösebb helyzetben, s nincs jogom fölényeskedésre, nem pillanthatok becsmérőlen vagy megvetéssel elleneimre, nem gyönyörködhetem zavarukban. Éppen ellenkezőleg: segítenem kell nekik, amennyire lehet, részvétellel kell lennem irántuk. Ami persze éppen ezzel a D. elvtársnak nevezett torzfigurával szemben igazán nem könnyű, de hát meg kell tennem, ami telik tőlem... Úgy segélj, Istenem! Tehát: komolyan s remélem részvétellel pillantottam rá, amikor végre újra megtalálta a hangját.

– Igen... Igen... Ehemmm... Izé... – No, ez a kezdet nem ígért sokat, amit nyilván ő is érzett, s bátorító biccentésem láthatólag csak még jobban megzavarta és felingerelte. – Szóval... Arról van szó... Szóval nem megy... Izé... – Nagyot nyelt, majd végleg elvesztette türelmét, s tenyerével hatalmasat csapott az ártatlan íróasztal lapjára. – A fenébe is! Az iskola minden tanulója MaDISz-tag már! Lehetetlen, hogy éppen a legjobb tanuló nem akar belépni! Nem akarod, vagy nem tudod ez belátni!?

Ide persze gyorsabban is eljuthattunk volna, gondoltam. Mivel kezdettől fogva tudtam, hogy erről van szó, nem voltam felkészületlen.

– Ki mondja, hogy nem akarok belépni? – kérdeztem vissza megjátszott csodálkozással. – Mihelyt világosan érthető indokot látok, azonnal kérem felvételemet.

Válaszom kétségtelenül meglepte D. elvtársat.

– Világosan érthető indok... Hmm... Na igen... Ez érthetőnek látszik... Na és... És nem látsz ilyet?

– Pillanatnyilag nem – válaszoltam óvatosan. – Nézd, én úgy gondolom, hogy mindennek legyen értelme, amit tesz az ember. Másképpen kifejezve: ha teszek valamit, akkor azért, mert azzal szolgálni akarok valakinek vagy valaminek, egy személynek vagy ügynek, mikor hogy... S ezt megteszem mindenféle tagságtól függetlenül, bizonyítványaim talán eléggé világossá teszik ezt. Diáktársaimnak is mindig készséggel, sőt örömmel segítek, ahol csak tudok. Többet, jobbat MaDISz-tagként sem tudnék nyújtani. Belépésem tehát nem jelente semmit a MaDISz-nak.

Még ma is bizonyos elismeréssel adózom akkori emberismeretemnek, mert D. elvtárs mindkét lúdtalpával – hogy úgy mondjam – beletenyereelt a felállított csapdába.

– De neked, neked jelenthetne valamit, nem gondolod? A csapdát persze azonnal bezártam.

– Ó! – Kissé csodálkozva, ugyanakkor meglehetősen merev arckifejezéssel beszéltem tovább. – Nem, ez igazán eszembe sem jutott. És szégyenkezni kellene, ha személyes előnyök reményében kérném felvételemet. Te talán azért teszed, amit teszel, hogy autóval járj, sofőröddel, amerikai cigarettát szívj...

– Ripók! – sívított közbe D. elvtárs. – Még hogy én... azért, hogy... Azt akarod mondani, hogy... – Azt, hogy mit akartam volna mondani véleménye szerint, már nem tudta vagy nem merete kimondani, arca már nem is pulykavörös, hanem pulykalila volt, levegő után kapkodva dőlt hátra székében.

– Bocsánat, D. elvtárs... – Kedves barátom és jóakaróm, az iskolabizalmi, aki már egy idő óta nyugtalanul riszálta a fenekét a széken, elérkezettnek látta az időt a beavatkozásra. – Szabad nekem is kérdezni valamit?

D. elvtársnak még volt annyi ereje, hogy kegyesen biccenten.

– Hát nézd... – A fiú mereven bámult rám, mély lélegzetet vett, majd félénk pillantást vetett a helyzetet hallgatagon is uraló idegenre, akinek merev arcáról azonban nem lehetett leolvasni semmit. – Hát izé... – Újabb nagy lélegzet. – Nézd, mindenki belépett. Minden diáktársad. Ez neked nem... hogy is mondtad? Nem elég világosan érthető indok?

No persze, előbb-utóbb el kellett jutni idáig is, felkészületlen volt erre is, éppen ezért tudtam, hogy most válik kényessé a dolog. Előre kidolgozott stratégiámnak megfelelően visszafordítottam tehát a kérdést.

– Miért lenne ez elegendő, világosan érthető indok?

– Na hallod! – Bizalmi barátom biztos talajon érezte magát. – Amit mindenki, vagy legalábbis a nagy többség akar vagy gondol, az csak nem lehet téves vagy helytelen!

– És miért nem? – kérdeztem vissza ártatlan képpel.

– Vox populi, vox dei! Ezt már a régi rómaiak is tudták!

Itt sajnos nem lehetett tovább kitérni, szint kellett vallanom, bár nagyon jól tudtam, hogy abból nem fog semmi jó kisülni.

– No igen, csak... – Megpróbáltam könnyed hangot megütni, de ez nem sikerült igazán, magam is éreztem, hogy az indulat átsüt szavaimon. – Mert látod, a nép szava az első keresztények ezreit vetette kiéheztetett ragadozók elé, égte el égő fátként. S annak idején minden athéni egyetértett abban, hogy Szókratész száműzni kell, vagy meg kell ölni. S a zsidók egyhangúan Barabbást kiáltottak, amikor Pilátus megkérdezte őket, kit engedjen szabadon, s egyhangúan süvöltöttek Feszítsd meg!-et Krisztusra. A középkorban a nagy többség egyetértett abban, hogy a boszorkányokat meg kell égetni. A francia forradalomban általános üdvívalgás kísért minden fejet, amely az egyenlőség, testvériség, szabadság szent nevében lehullott a guillotine alatt. S nem a német nép többsége segítette hatalomra Hitlert? Gondolod, hogy mindez rendben volt csak azért, mert mindenki, vagy legalábbis a nagy többség így akarta?

Kis beszédemet fagyos hallgatás fogadta. A bizalminak leesett az álla, D. elvtárs úgy nézett rám, mint valami kimondottan undorító csodabogárra. Az idegen elvtárs összevonta szemöldökét veszélyesen megvillanó szeme fölött, s ezúttal végül is ő törte meg a csöndet.

– Fia! elvtárs gondolja, ha sok ugyanazt akar, akkor nem jó... nem helyes?

– Ó nem! – tiltakoztam. – Sőt, úgy gondolom, hogy amit a többség akar, általában helyes. De nem mindig. Lehet téves és helytelen is.

– És ki mondja meg, mi helyes, mi helytelen? – D. elvtárs megtalálta a hangját. Talán megint valami jóságos király? Vagy tán a pápa öszentsége? Vagy olyan szuperfejű tökfilkók, mint te?

– A szuperfejtű visszautasítom, a tökfilkót elfogadom. – Azt hiszem, sikerült kissé rámosolyognom a habzó szájú gnómra. – Mert ha nem volnék az, esetleg megpróbáltam volna összehazudni nektek valamit. De mondd meg őszintén: elhittétek volna?

– Neked? Egy szót se! Mégis azt mondtuk, legyen egy sánszod. De magad bizonyítottad, hogy a reakciós csöcselékhez tartozol. A következményeket viselni fogod, mert szét lesztek morzsolva valamennyien!

D. elvtárs szeretett volna felugrani, ha tudott volna. Így csak nehézkesen felemelte terjedelmes ülepét a székről, mire a másik kettő is felállt. A megbeszélés ezzel nyilván véget ért. – Fiatal elvtársnak legyen idő – mondta az idegen nagyfőnök. – Még gondolkodni... Négy hét. Nem több. Négy hét...

A társaság ezzel kivonult; az iskolabizalmi az ajtóban még visszafordult, és alattomosan diadalmas pillantással búcsúzott tőlem.

Mivel egyedül semmi keresni valóm nem volt az igazgatói irodában, magam is kiballagtam a folyosóra, ahol az elektromos óra elárulta, hogy már csak öt perc hiányzik az óra végéig. Nem lett volna tehát értelme visszatérni az osztályba, ahol Zrínyi közben már biztosan hősi halált halt. A széles folyosó ablakfülkéjébe húzódva kibámultam az üres udvarra, amely négy csenevész fűcskájával legalább olyan sivár kilátást nyújtott, mint a rám váró jövő. Mert: ahogy ismertem magamat, nem sok remény volt arra, hogy négy hét alatt meggondoljam a dolgot. Illetve: persze, hogy meggondolom, de ettől nem fogom másképp látni, ami valószínűleg iskolai pályafutásom végét jelenti. Ezen sajnálkoztam kicsit, mert szerettem tanulni. Viszont: tanulni nemcsak az iskolában lehet. Szorosabb barátság nem fűzött senkihez, és hát munkát biztosan találak valahol, a bolgárkertészetben még előmunkásként is szívesen látnak bármikor. Azt, ami föltétlenül szükséges a megélhetéshez, mindenképpen össze tudom kaparni. Biztosan nem lesz könnyű élet, ezen azonban nem múlik semmi. A társadalmi lét peremén való bármily keserves tengődés elképzelése elviselhetőbbnek látszott, mint a megalázó megalkuvás, melynek még a gondolata is egyszerűen fizikai rosszullétet váltott ki belőlem, valami furcsa, kavargó émelygést, amely gyomromból kiindulva lassan úrrá lett egész testemen. Ezzel az érzéssel élni, ki tudja meddig, talán egész földi pályafutásom alatt? Ó nem! Egyetlen napig sem bírnám ki!

Jó apám persze a közös soványka ebédnél egyből megorrontotta, hogy valami van a fülem mögött, s nem nyugodott addig, míg röviden és tömören be nem számoltam a történetekről. Szüleim egymásra néztek, édesanyám nagyot sóhajtott és lehajtotta a fejét, apám a fejét rázta, de nem rosszállóan, ezt világosan éreztem, hanem gondterhelten. Végül csak annyit mondott, hogy ezen gondolkodni kell, aztán majd beszélgetünk az ügyről.

Nos, az apámmal folytatott beszélgetések mindig is hasznosak, fölöttébb érdekesek s főként szépek voltak. Tizenhat éves fővel beláttam persze – s ez igazán nem esett nehezemre –, hogy tudásban, tapasztalatban, bölcsességben toronymagasan áll fölöttem, fölényét azonban soha nem érezte velem, nem is találtam azt nyomasztónak, épp ellenkezőleg: biztos támaszt jelentett, amelyben mindig meg tudtam kapaszkodni. Kimondottan örömmel és kíváncsian vártam tehát a beszélgetést, bár úgy gondoltam, nincs sok megbeszélési való; ezt azonban soha nem lehetett biztosan tudni, apám csaknem mindig, mindenben talált új, érdekes szempontokat, amelyekre magam soha nem is gondoltam volna.

Ebéd után azonban mindkettőnknek útra kellett kelniünk. Megegyeztünk tehát abban, hogy majd a városban találkozunk, s hazafelé sétálva elbeszélgetünk. Apám pár perccel később érkezett a megbeszélés helyre, s ahogy

lassan ballagott felém háta mögött összekulcsolt kezekkel, már messziről láttam arcán a sötét gondfelhőket.

Kezét nyújtotta, mint mindig, ha a házon kívül találkoztunk. Emiatt barátaim többször is kinevettek, mert hát miért ráz kezet apa és fia, ha az utcán találkoznak? Magam viszont ezt nemcsak természetesnek, hanem szépnek is találtam.

A kézfogás után újra összekulcsolta kezét a háta mögött. Lassan sétálva bekanyarodtunk a körútról a Margit utcába, ahol kétoldalt teljes virágzásban álltak az akácok, az elefántesont színű virágfürtök bódító illata betöltötte a csöndes, kis utcát.

– Hosszan és alaposan átgondoltam a dolgot – kezdte apám kissé fáradtan, s hangjából mintha csöndes rezignáció szólt volna. – Nézd, hosszú idő kell ahhoz, hogy az öntudatlan embrióból ember legyen, önálló, felnőtt ember. S hogy milyen ember? Az bizonyos fokok a szülőktől, a nevelőktől függ. Hatalmas felelősség ez, nehéz feladat, óriási munka, tizenhat, húsz, esetleg huszonöt éven át, attól függ... Tudni kell persze, hogy a nevelés lehetőségei meglehetősen soványak. Elég hosszú ideig voltam gyakorló pedagógus, voltaképpen most is az vagyok. Tudom, milyen keveset tehetünk. Csaknem mindent magunkkal hozunk születésünkkor, a nevelés, a környezet, az életkörülmények alakíthatják, kibontakoztathatják vagy elsovaszthatják képességeinket és tulajdonságainkat, visszajukra is fordíthatják, de meg nem változtathatják. Ezen lehet sajnálkozni, de nem érdemes, talán jobb is ez így, mert életünk bizonyára gazdagabb ezáltal, mintha nevelőzeteinkben előállított gémpemberek lennénk... – Mély lélegzetet vett, és csak kis szünet után folytatta. – Mindenkin megvan persze az elképzelése arról, hogy milyennek kellene lennie, hogyan kellene élnie az embernek. És megpróbálunk olyanok lenni, úgy élni, gyermekeinket is olyannak nevelni, abban a hitben, hogy így és csak így lehetnek teljes értékű emberek, s ezáltal boldogok is. Fájdalmas viszont, ha minden mindenestül félresikerül. Előfordul persze, hogy a gyermek ennek ellenére, vagy talán éppen ezért boldogan él. Ebben az esetben legjobban, ha a szülő befogja a száját. S ha a gyermek boldogtalan és szerencsétlen? A szülő természetesen akkor is szomorú, de megvan legalább az az elégtétele... Nem, elégtétel nem helyes szó... A vigasz még kevésbé. Mondjuk inkább: a szülő könnyebben belenyugszik abba, hogy lám, a gyermek sem okosabb, mint szülei voltak. Mi van azonban, ha a gyermek messzemenően olyan, amilyennek szülei nevelni akarták, elképzelték, megálmodták, s aztán azt kell látniuk, hogy gyermekekük éppen ezért boldogtalan lesz, esetleg vesztébe rohan? – Apám megállt, felém fordult, vállamra tette a kezét, s kissé gyámoltalanul arcomba bámult, szemében legnagyobb megdöbbenésemre könny csillogott. – Nézd, ez a szülő számára a legnagyobb tragédia. – Újra



Ismeretlen férfi portréja (1520)

kis szünetet tartott, nagyot sóhajtott, s lenyelte könnyeit. – Látod, ilyen tragédia előtt állunk most mi, édesanyád és én...

Mély megrökönyödéssel viszonyoztam könnybe lábadt szeme pillantását. Valahol tudatom mélyén meglepve alapítottam meg, hogy nem kell már felnézniem rá, mert szemünk egy magasságban van. Pillanatnyilag azonban ez igazán mellékesnek látszott, el is hessegettem a gondolatot. Sokkal érdekesebb és fontosabb volt az, amit mondott, mert magam közel s távolban nem láttam semmiféle tragédiát. De hát – ahogy előbb már mondtam – apám szinte mindig, mindenben talált olyan aspektusokat, amelyekre én álmomban sem gondoltam volna.

– Tragédia? Miféle tragédia? – kérdeztem kissé bizonytalanul.

– Nos... Nagyjában-egészében olyan lettél, olyan vagy, amilyenek nevelni igyekeztünk, mert úgy képzeltük, ilyennek kell lennie az embernek ahhoz, hogy becsülhesse önmagát, s ezáltal boldog legyen. Nem vagy persze egészen olyan. Mindketten, édesanyád és én is szeretnénk, ha kevesebbet töprengenél, több örömet tudnál lelteni az élet apró dolgaiban, nem zárkózna annyira magadba, tudna játszani, szórakozni, jól éreznéd magadat veled egykorú fiúk és lányok társaságában, röviden, ha boldogabb lennél, vagy legalább kevésbé boldogtalan... Mert hát, ahogy látjuk, eléggé boldogtalan vagy.

– Nem vagyok boldogtalan – vágtam illetlenül s csaknem felháborodottan apám szavába. – No jó, nem mondom, hogy felvet a boldogág, de boldogtalan nem vagyok, semmi esetre...

– No jó... – Apám újra az arcomba pillantott, kutatón s talán kissé kételkedve. – Nagy megkönnyebbülés számkra, ha ez így van. Mindez valószínűleg a kor hibája. A világ évek óta történelmi hullámvölgyben fuldoklik, s te korodhoz képest túl sokat láttál, éltél meg, túl korán túl nehéz terheket kellett hordanod, de elég erős és egészséges vagy ahhoz, hogy mindezt megemészd, ha az élet könnyebb lesz, és több örömet tud nyújtani neked. Most azonban válaszüton állsz, és egyenesen arra készülsz, hogy végképp vesztedbe rohanj, vagy legalábbis szerencsétlenül tedd önmagadat. Kérlek, ne érts félre! Boldogok és büszkék vagyunk azért, mert olyanná lettél, olyan vagy és olyan akarsz is lenni, amilyenek nevelni akartunk, amilyenek elképzeltünk, megálmodtunk. És ha ezáltal boldogtalan leszel, akkor is büszkék lennénk rád. De mi nem büszkék akarunk lenni! Mi boldognak szeretnénk látni téged! Szerencsétlen akarsz lenni csak azért, hogy megmaradj olyannak, amilyenek mi neveltünk? Ezzel bennünket is boldogtalaná tennél. Négy heted van... Nem akarok semmire rábeszélni, semmiről lebeszélni, de gondold meg a dolgot még egyszer, többször is, alaposan, minden oldalról. Nem lenne jobb neked is, így valamennyiünknek is, ha néhány nap vagy egy hét után megkérnéd az iskolabizalmi, hogy vegyenek be a MaDiSz-ba? Nem, ne mondj most semmit! – Apám újra mélyet lélegzett. – Nem, ne most! Gondold át az egészet! Pár nap múlva beszéljünk erről újra, akkor mondd meg, hogyan döntöttél. Mert ez a te döntésed lesz, s mi elfogadjuk a döntésedet, akár így, akár úgy. Elfogadjuk és tiszteletben tartjuk. Mára ne többet... Gyere, menjünk haza.

Igen ám, de nekem egyszerre földbe gyökerezett a lábam. Megálltam, mintha falba ütköztem volna, nem valami dacos ellenkezés mián, hanem mert éreztem, hogy valami boszorkányos forgószél kezdi üresre söpörni a koponyámat. Kérem, ne tessék nekem magyarázni, hogy ez hülyeség, mert tudom magamtól is. S annyit már akkori, a mainál jóval szerényebb anatómiai ismereteim alapján is tudtam, hogy az emberi koponya felső részében egy nagyon érzékeny, rendkívül bonyolult és titokzatos műszer rejtőzik, amely még ma is messzemenően ismeretlen mó-

don szabályozza számár testvér – a test – egész létét, s amely nélkül – úgy melleleg – azt sem tudhatnám, hogy én vagyok én, s amely valamilyen módon eltartja szerény ígás- és hátszavamat, az értelmet is. Szóval: fölöttébb sokoldalú szerkentyű, tehát ha valami forgószél kisöpri a koponyámból, akkor számomra vége a világnak, legalább is annak a világnak, amelyben eddig éltem... Aztán az orvosok, ha netán felboncolnak, csodálkozhatnak ugyan majd, mert bármily sok az üres fejű ember, agyvelő nélkül még biztosan nem találkoztak. A gondolat annyira groteszk volt, hogy talán el is mosolyodtam kicsit, mindez nem változtatott viszont azon, hogy úgy éreztem: hatalmas, boltozatos csontbarlangban állok, amelyből a sötét tornádó már ki is söpört mindent, kivéve a durván ácsolt szín- vagy vérpádot, amelyen óriásként magasodott fel szellem-lovagom páncélos alakja, amint éppen belevágta pallosának hegyét lába előtt a fába, olyan erővel, hogy a gerincem is belerendült.

Hohó, barátocskám, így nem játszunk ám még egyszer, gondoltam viszont én, amikor láttam, hogy őlovagsága lassan sisakrostélyához emeli vaskesztyűs jobbját. Ó nem! A jelenet nagyon hatásos, de egyezzünk meg abban, hogy ez a hatalmas, beláthatatlan barlang nem az én koponyám belseje. Ez lehet a te birodalmad, én viszont ragaszkodom a magam kis fejének csontdobozához. És most jól figyelj: Ha még egyszer megpróbálsz úgy kikapcsolni, mint annak idején, akkor azonnal elharapom a nyelvemet, aztán nézheted, hogy mit csinálsz, az én nyelvem nélkül ugyanis meg sem tudsz mukkanni, hehe...

A vaskesztyűs kéz tétován megállt a levegőben. Nocsak, gondoltam, azért ért a szóból őlovagsága... De aztán mégis felcsapta a sisakrostélyt, ám csak egy pillanatra. A vakító fénysugár átfutott rajtam, mint a villám, szememet azonban csak a másodperc tizedrészéig vakította el, aztán mindjárt rendbe jött a világ. És ami a legfontosabb: derék lovacska, az értelem szárnyat növesztett alattam, igazi pegazusként röpített... Amikor beszélni kezdtem, alig ismertem meg saját hangomat, de teljes tudatában voltam minden kiejtett szónak.

– Bocsáss meg, Édesapám, de szeretném itt és most lezárni az ügyet – kezdtem, s kissé csodálkozva állapítottam meg, hogy nyomát sem érzem annak a könnyű elfoglaltságnak, amely eleddig mindig kissé lefékezett az apámmal folytatott beszélgetések során. – Mert nézd: egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy bármily hosszú meggondolás alapján más eredményre tudnék jutni. Beszélhetek?

Apám biccentett, kissé csodálkozva.

– Nos – folytattam –, fogalmam sincs arról, mit hoztam magammal, s mit kaptam tőletek a nevelés során. Ezt én egyszerűen képtelen vagyok megítélni, de nem is tartom olyan fontosnak, hiszen az is túlnyomó részben a szülőktől származik, amit magunkkal hozunk. – Apám itt közbe akart szólni, de engem feltartóztathatatlanul sodort előre a szellem-lovagomtól kapott lökés. – Nem, engedd meg, hogy végigmondjam azt, amit mondanom kell. Annyi biztos: ha születésem előtt léteztem valahol, valamilyen formában, akkor biztosan nem vágytam arra, hogy megszülessék. És valóban nem öröm számomra az, hogy élek. De ha már élnem kell, akkor minden mértéket meghaladó öröm és boldogság számomra, hogy éppen a ti gyermekeként pottyantam bele e siralomvölgybe. És boldogság számomra, ha valóban olyan vagyok, amilyenre ti akartok formálni. És nem akarok, nem szeretnék, talán nem is tudnék másmilyen lenni. – Apám úgy bámult rám, mintha először látna életben, s én egyre könnyülő szívvel beszéltem tovább. – Nem, erre nem vagyok, nem is lehetek büszke, hisz nem az én érdemem. Csak nektek van jogotok büszkeségre, de akkor hadd legyen az az én büszkeségem is! És ez boldogságom is, az egyetlen eddigi életemben. Ne mondd, hogy nem akartok büszkék lenni rám, ezzel

megölnéd földi létem eleddig egyetlen, kis örömét is. Hát el tudod képzelni, hogy boldog, vagy akárcsak elégedett lehetnék, ha szégyenkeznem kellene előttetek s így magam előtt is? Soha, soha. Akkor sem, ha fényes karriert futnék be, ha életem végéig fényűzésben lubickolhatnék... Nem szabad összetévesztenünk a boldogságot a kényelmes, kellemes, könnyű, terhektől mentes étellel. A magam részéről boldog lennék a legmélyebb nyomorúságban, bilincsben vagy akár az akasztófa alatt is, ha büszke lehetnék arra, hogy ti büszkéek vagytok rám. Nem, még nem vagyok készen. Mert mindez mégiscsak másodrangú, csak emberi szempontból fontos. Döntő viszont Isten akarata. Mert: az Ő akaratából lettem olyan, amilyen. Ha másmilyennek akart volna, más szülőket választott volna számomra, más országot, más kort, talán más világot... No de: erre a picit, vak bolygóra küldött, ebbe a szerencsétlen kis országba, ebbe a városba és a ti gyerekeiteknek. S számomra ez azt jelenti: pontosan olyanak akart, amilyen lettem. Nem másmilyennek. Itt már teljesen értelmetlen dolog háláról, boldogságról, büszkeségről, bármiféle emberi érzelméről vagy akár megfontolásról beszélni. Itt törvényről van szó, akárcsak a tömegvonzás vagy az emelőlélv esetén. Itt állok, s nem vagyok egyéb, mint eszköz vagy szerszám, amelyet Ő általatok alkotott, kovácsolt, csiszolt. No persze, biztosan nem vagyok még készen. Biztosan sokat fog még alakítani, csiszolni, finomítani, javítani rajtam, általatok, másokon, tapasztalatokon keresztül, mit tudom én, hogyan és miként, talán egészen halálig. Hogy mi a szándéka velem? Hol, mikor, hogyan s miért akar felhasználni? Fogalmam sincs róla, elképzelni sem tudom, de hát ez az Ő dolga. Csak egyet tudok biztosan: nincs jogom, valószínűleg erőm és lehetőségem sem változtatni az Ő szerszámán. Elképzelhető, hogy tudok rajta javítani úgy, ahogy az Neki és nektek is tetszik. Megíghetem például, hogy megpróbálok a jövőben többet nevetni, jobban megbecsülöm az élet apró örömeit, amelyeket egyébként eddig sem vetettem meg, sőt... Nem vagyok azonban képes olyasmire, ami ellentétben állna mindazzal, amivé lettem, ami vagyok. A lét magában értelmetlen. Az, hogy úgy létezem, ahogy... No igen, ennek lehet értelme, oka-foka, célja, rendeltetése, mit tudom én. Ne részletezzük. Én mindenesetre hiszek abban, hogy létezésem oka, célja, rendeltetése, értelme éppen abban van, hogy olyan vagyok, amilyen. S mit kezdenék egy étellel, amelyből éppen ez hiányzik? Még te sem kívánhatod tőlem, hogy ilyen üres életet éljek. Sőt: még Ő sem! Igen! Istennek is alaposan meg kell gondolnia, mit tegyen velem, mire, hogyan használjon fel. Neki is tudnia kell, s bizonyára tudja is, hogy sokat, lényegeset már nem változtathat rajtam. Biztosan javíthat, finomíthat, nemesíthat azon, amit eddig kovácsolt. Vagy: összetörhet mint gyártási selejtet. Mindez azonban az Ő dolga. Az enyém: megmaradni híven annak, ami lettem általatok az Ő akarata szerint. És ezt meg is teszem, legalábbis megkísérlem legjobb erőim szerint most és mindhaláláig, történiék velem bármi. Isten engem úgy segítjen. Ámen.

Klipp-klapp... Szellem-lovagom olyan hevesen biccentett, hogy megcsörrent egész vértete. No, gondoltam, pontot tett a beszéd végére. Meglepve állapítottam meg, hogy számár testvér minden ízében reszket, pegazusom pedig szárnyát veszítve ismét a hétköznapi értelem derék igáslóvá jámborodott. Hiába na, szellem-lovagom elég fárasztó útitársnak bizonyult, s miután elmondta, illetve elmondatta velem a mondandóját, visszavonult színpadostul, mindenestül agyammak az ő számára berendezett kuckójába. S az, amit mondott, illetve mondatott velem, nem is volt olyan rossz. Kicsit teátrális persze, ez azonban valószínűleg azon múlik, hogy mindig azon a vacak kis

színpadon ácsorog. He leülne legalább néha! Igen ám, de hová? Sehol se pad, se szék... S ebben a nehéz vértben nem kucorodhat a deszkapadrólra. El is határoztam, hogy beszerzek valami ülőalkalmatosságot számára, valami trónféleséget, kevesebbel biztosan nem elégszik meg. Talán jobban szót lehet érteni vele, ha nem álldogál folyton. És le kell szoktatnom erről a fellengzős pátoszról is, ez a barokkos stílus már rég kiment a divatból, kérem alásan! A beszéd valahogy mégis jó volt, és főképp hatásos: apám szeméből csorogtak a könnyek, amit azért igazán túlzásnak találtam, az egész ügy nem ért meg ekkora felindulást.

Apám átkarolta a vállamat, így indultunk tovább, sokáig mentünk szótlanul, már a Kálvária téren jártunk, amikor apám megállt, és szembe fordult velem.

– Nem tudtam, hogy ilyen mélyen szántasz – kezdte halványan, kissé remegő hangon. – És voltaképpen nem is tudom, mit mondjak ezek után. De biztosan nagyon büszke lennék most rád, ha nem kellene igazat adnom neked: nincs okunk, jogunk semmiféle büszkeségre. Legfeljebb arra lehetünk hálásan büszkéek, hogy Isten éppen ránk bízott téged. S ok vagy jog ide vagy oda, erre büszkéek is vagyunk. Ugyanakkor nagyon szomorúak is, mert tudjuk: a lehető legnehezebb életút áll előtted, s hogy az hová és merre vezet, senki nem tudhatja előre. Annak az embernek, aki hű marad önmagához, hite szerinti rendeltetéséhez, nagyon gyakran meg kell járnia a poklok mélyét már e földi életében. Vezethet az út a magasba is, de a magasságok lehetnek éppoly irgalmatlanok, talán még irgalmatlanabbak is, mint a mélységek. Ez azonban a te döntésed, amely előtt csak meghajolni tudok. Számunkra, szüleid számára nem marad más, mint az ima, és imáink mindig kísérik fognak. S még valamit tudnod kell: vezessenek újtáid bárhová, mi mindig melletted leszünk, amíg erőink engedik, életünk végéig, és, ha lehet, azon túl is...

Most én éreztem lenyelhetetlen gombócot a torkomban, ami valahogyan felbosszantott. Az ilyen gombócok meg a könnyek nem tartoztak sem a szellem, sem az értelem világához, sokkal inkább tisztán testi jelenségeknek látszóttak, mégsem tudtam számár testvért felelőssé tenni értük, mert csupán a test reakciói voltak bizonyos érzelmekre. És hát az érzelmek... No azokkal még – vagy már akkor is – nagyon hadilábon álltam, egyszerűen nem tudtam, hová is tegyem őket. Először is: túlságosan sokan voltak. Mert hát ugyebár: az embernek egy teste van, egy értelme, egy akarata, szerencsére szellem-lovagom is csak egy példányban létezik, de az érzelmek száma légió... S még hozzá teljesen fegyelmezetlen és fegyelmezhetetlen, kiszámíthatatlan, vad hordát képeznek, melynek minden egyes tagja kénye-kedve szerint jön-megy, hirtelen felbukkan, aztán el is tűnik, mielőtt az ember érdemben foglalkozhatna vele. Bizonytalan árnyak, ködalkok, amelyeket nem lehet igazán fölön csípni, még akkor sem, mikor ilyen kemény gombócot gyömszölnék az ember torkába. Mire jó ez, kérem? No de várjatok csak, majd megmutatom én nektek, ki az úr a házban, legyen csak egyszer több időm rátok, móresre tanítalak benneteket is... S amikor idáig jutottam, kitört belőlem a sírás. Na tessék! Hát ez az! Az érzelmeket be kellene tiltani, legjobb lenne kiirtani őket, gondoltam színpogva, míg apám szoros öleléssel magához húzott.

Az ügy ezzel mindenesetre lezárult, nem beszélünk többet róla. Nem kerestem fel az iskolalabalmi, és nem lett belőlem MaDISz-tag. Hat héttel később, évvárásakor aztán benyújtották a számlát: a színjeles bizonyítvány mellé megkaptam az iskola udvarias közleményét is a tantestület döntéséről, amely szerint az iskola nem fogadhatja el beiratkozásomat a következő tanévre...

**Tunyogi Csapó Gábor**

*A szerző eredetileg németül írta regényét (Hier stehe ich címmel), s a fenti részletet ő maga fordította.*